

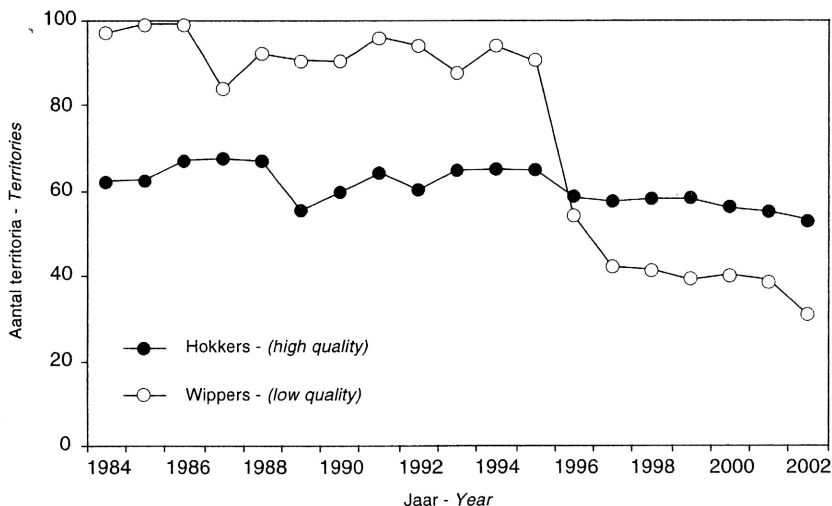
Studiedag van de NOU en de NSWG over de achteruitgang van de Scholekster in Nederland

Vanaf de jaren vijftig tot het midden van de jaren tachtig van de vorige eeuw nam de Scholekster *Haematopus ostralegus* overal in Nederland gestaag in aantal toe. Eind tachtiger, begin negentiger jaren trad echter een kentering op en sindsdien is er een duidelijke achteruitgang waarneembaar. Dit geldt zowel voor de aantallen broedparen als voor de aantallen Scholeksters die 's winters in de Nederlandse kustwateren verblijven. Wat is de oorzaak van deze dalende trend? Over deze vraag is op 8 februari 2003 door de Nederlandse Steltloperwerkgroep van de Nederlandse Ornithologische Unie een studiedag georganiseerd. Op deze dag werd ingegaan op de aantalveranderingen en mogelijke oorzaken hiervoor. In deze bijdrage worden samenvattingen gegeven van de verschillende lezingen gehouden op de studiedag, alsmede een synthese waarin de verschillende studies worden samengebracht en de belangrijkste kennisleemtes worden aangegeven. Jan Hulscher en Simon Verhulst hebben van hun lezing over Scholeksters in Friesland geen samenvatting geschreven, maar een volledig artikel, dat ook in dit nummer van *Limosa* is afgedrukt (Hulscher & Verhulst 2003).

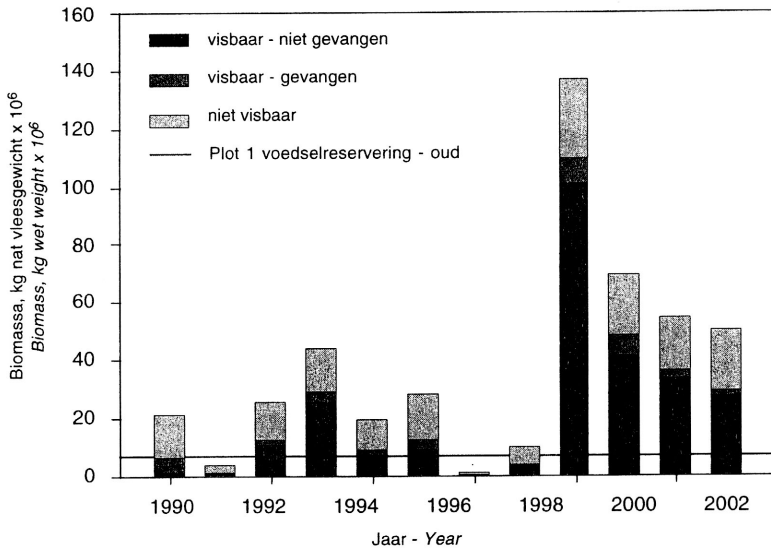
De afname van de Scholekster op Schiermonnikoog

Leo Bruinzeel & Martijn van de Pol (RUG)

Sinds 1984 volgt de Rijksuniversiteit Groningen een populatie gekleurde Scholeksters op de kwelder van Schiermonnikoog. Binnen deze populatie maken we onderscheid tussen goede en slechte broedterritoria. De goede plekken ('hokker' territoria) leveren jaarlijks drie keer zo veel kuikens op als de slechte plekken ('wipper' territoria; Ens 1994). Het aantal bezette territoria in het gebied bleef voor hokkers en wippers van 1984 tot 1995 min of meer constant (figuur 1). In deze periode trad er jaarlijks geringe sterfte op, maar in één winter (1986/87) was de sterfte extreem hoog. Toch leidde dit niet tot een kleiner aantal bezette territoria. Na 1995 zien we echter een kentering. De twee strenge winters van halverwege de jaren negentig (1995/96 en 1996/97) gingen gepaard met een vergelijkbaar hoge sterfte als de winter van 1986/87, maar nu werden de opengevallen broedplaatsen maar gedeeltelijk opgevuld. De onbezette territoria lagen allemaal in wipper-gebied (figuur 1). Zo'n sterke afname vond ook plaats in andere 'marginale' habitats op Schiermonnikoog, zoals het droge duingebied (Sovon, Ben Koks). De afname op Schiermonnikoog loopt parallel met afnemende aantallen op Texel (Alterra, Bruno Ens & Martin de Jong).

Figuur 1. Het aantal Scholeksterterritoria in het onderzoeksgebied op Schiermonnikoog vanaf het begin van de studie in 1984 tot heden. Er is onderscheid gemaakt tussen territoria van hoge kwaliteit (hokkers) en lage kwaliteit (wippers).

Figuur 2. Het op basis van de voorjaarsbemonstering van het RIVO geschatte kokkelbestand in het litoraal van de Waddenzee in het najaar (september), uitgedrukt in miljoenen kg nat vleesgewicht. Aangegeven is welk deel van het bestand als visbaar wordt aangemerkt op grond van de dichtheid en welk deel daadwerkelijk is opgevisst door kokkel vissers.

De Scholekster is een schoolvoorbeeld van een soort met dichtheidsafhankelijke reproductie. Als er meer broedrijpe vogels bijkomen, kiezen deze er voor om te 'wachten' tot een geschikt territorium vrijkomt. Je zou verwachten dat nieuwe vogels, nu er plaatsen vrij zijn op relatief jonge leeftijd kunnen gaan beginnen met broeden, maar dat is niet het geval. Dat vogels nu gaan wachten terwijl er vacatures zijn is een aanwijzing dat de draagkracht van het gebied is veranderd. Scholeksters die zich vestigen als nieuwe broedvogel doen dat op steeds grotere afstand van hun geboorteplaats. Ook dit geeft aan dat de opengevallen plaatsen niet langer geschikt zijn als broedterritorium.

In de meeste winters ligt de overleving van adulte Scholeksters op Schiermonnikoog tussen de 0.95 en 0.98 (en dat is hoog!) maar in strenge winters zakt de overleving tot 0.85. Hierin is in de loop van de studie geen verandering opgetreden. We constateren echter wel een belangrijke verandering in de reproductie. Begin jaren tachtig was de reproductie veel beter, en de laatste vijf jaar is de jongenproductie ronduit belabberd. Het broedsucces op Schiermonnikoog is sterk gecorreleerd met dat op Texel, een aanwijzing voor een rol van factoren met een Waddenzee-wijde invloed. Mogelijk speelt het voedsel een rol; de jaarlijkse kuikenproductie is gecorreleerd met de hoeveelheid Zeeduizendpoten in de wadbodem, maar dit verband werd niet gevonden voor het Nonnetje. Scholeksters nestelen zowel op Schiermonnikoog als op

Texel tegenwoordig 10 dagen later dan 20 jaar geleden, en Dik Heg heeft aangetoond dat juist de vroege leggers het goed doen. Daarnaast is het gewicht van man en vrouw tijdens het broeden in deze periode 50 gram (10%) lager geworden.

De oorzaak (of oorzaken) van de achteruitgang van Scholeksters op Schiermonnikoog is niet bekend, en de enige conclusie die wij aan onze gegevens willen verbinden is dat alles er op wijst dat de Scholekster moeilijke tijden ondervindt en dat op dit moment zijn leefgebied, de Nederlandse Waddenzee, niet effectief wordt beschermd.

Schatting van schelpdierbestanden ten behoeve van LNV-beleid door RIVO-Yerseke

Tammo Bult (RIVO)

Het Rijksinstituut voor Visserij-onderzoek (RIVO) voert sinds 1990 jaarlijks een aantal bemonsteringen uit om de ligging en omvang van de commerciële schelpdierbestanden in de Nederlandse kustzone te bepalen. Deze informatie speelt een centrale rol bij de uitvoering van het LNV-beleid rond visplannen, visvergunningen en voedselreservering voor vogels. In de lezing werd kort ingegaan op de schelpdiervisserij en het voedselreserveringsbeleid. Vervolgens werd een overzicht gegeven van de praktische